

УДК 340.12

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v96.2022.9>

О. Г. Степенюк

МАТЕРІАЛЬНО-ПРАВОВА ЕМАНСИПАЦІЯ РЕЛЯЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ: РЕГУЛЯТИВНА І КОНСТИТУТИВНА ІДЕЯ

Постановка проблеми. Вітчизняна теорія і філософія права можуть зробити більший внесок в посилення потенціалу юридичної методології, якщо вони будуть діяти спільно і опиратися на досягнення правової компаративістики, яка може запропонувати поле для дослідження, що краще чи гірше відоме українським юристам. До останнього належить феномен, який характерний тільки для однієї країни, – для Німеччини [1, с. 165], – а саме експертний стиль опрацювання правової справи (далі: експертний стиль), який – з другої половини XIX століття [2; 1, с. 174] – є результатом матеріально-правової емансипації реляційної техніки як такої [3], тобто відомої вже приблизно 500 років [3, с. 1157] методики підготовки реляції [4] (далі: реляційна техніка): реляція – це документ, який в часи існування письмового судового процесу готував суддя-доповідач у разі колегіального розгляду справи, сьогодні – це постуніверситетський документ, який мають готувати юристи-стажисти під час проходження стажування у суді. Питання про те, що собою являє матеріально-правова емансипація реляційної техніки під кутом визначення регулятивної і конститутивної (в термінології І. Канта) ідеї права, становить *актуальну тему* для дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан дослідження цієї проблеми в Україні характеризується тільки першими кроками, які здійснені такими авторами, як: Р.А. Майданик [5], В.В. Трутень [6], А.Г. Павлюк (відведення) та ін. Інша ситуація складається в Німеччині, тобто в країні походження і існування експертного стилю, де він активно розробляється в останні приблизно півтора століття і де існує численна література про експертний стиль, а також ще численніша література з реляційної техніки.

Так, у першому випадку йдеться про праці таких авторів, як: П. Катко [7], К.-Ф. Штукенберг, Б. Віндшайд, Д. Медікус та ін., а в другому – про твори Г. Даубеншпека [8], В. Шушке [9], Ф. Ранієрі, Л. Гуссека [10], Е. Шнайдера, Х. Фішера та ін. Аналіз такої літератури дозволяє сказати, що експертний стиль і/або реляційна техніка значною мірою, якщо не повністю, ґрунтуються на феномені правил в сенсі Дворкіна/Алексі, тобто на так званих дефінітивних (остаточних) нормах, які належать до виміру чинності права. Водночас принципам в сенсі цих самих авторів, тобто так званим *prima facie* (попереднім) нормам, які належать до виміру ваги права, в експертному стилі і в реляційній техніці приділяється неналежна увага (про розрізнення правил і принципів у Р. Алексі див. [11, с. 36–43]). Все це дозволяє констатувати, що невирішеною проблемою в Україні є питання поєднання експертного стилю (чи відповідної частини реляційної техніки) з розрізненням правил і принципів, тоді як в Німеччині відповідна методика потребує

доповнення тільки в частині аналізу принципів. Тісно поєднаною з цим питанням є проблема форм застосування права в сенсі Р. Алексі (субсумції і зважування) [12] або, інакше кажучи, внутрішнього і зовнішнього виправдання Врублевські/Алексі [13, с. 11–12]. Вдала відповідь на них можлива тоді, якщо розглянути їх в контексті такої регулятивної ідеї права, як його обґрунтовність [14, с. 165–168], тобто як обґрунтовність у підсумку якогось правового рішення. Тоді згадані в цьому абзаці питання будуть елементами конститутивної ідеї права взагалі і матеріально-правової емансипації реляційної техніки, – результатом якої є формування експертного стилю, – зокрема. Такі конститутивна і регулятивна ідея дозволяють створити належні умови для побудови загальної і особливої теорії експертного стилю, які можуть покращити вивчення матеріального права в Україні в усіх галузях права (в конституційному, адміністративному, цивільному та ін. праві).

Мета статті – визначити належну нормотворчу і методологічну мету і інструментарій для рецепції, адаптації і розвитку в Україні експертного стилю як результату матеріально-правової емансипації реляційної техніки як такої.

Кроками на шляху до цієї мети є відповіді на питання: а) що докладніше являє собою матеріально-правова емансипація реляційної техніки, б) яка регулятивна ідея найкраще підходить для оптимізації функцій (такої техніки і) експертного стилю, в) яка конститутивна ідея дозволяє ближче підійти до втілення в життя такої регулятивної ідеї.

Основні результати дослідження. Що стосується поняття матеріально-правової емансипації реляційної техніки, то для його експлікації потрібно взяти за основу відомий із історії права поділ реляції на складові частини. Так, реляція мала, за Ф. Ранієрі, провідним дослідником історії реляції і реляційної техніки, таку структуру:

«1. *Species facti*. ...

2. *Historia processus*. ...

3. *Extractus actorum*. ...

4. *Votum*. Тут мають на увазі правові експертні висновки щодо порушених сторонами правових питань. Також тут побудова юридичних обговорень дотримується суворих правил.

а) *Substantia actionis*. Тут виразно виявляється акціонноправовий спосіб мислення юристів із загальноправової епохи; характерно запитують насамперед не про норму, застосовну до справи, а про підставу позову, яка може підтримати домагання позивача (*quae sit actio*). ...

б) *An probata*. Тут перевіряється, зокрема, те, чи доведені наведені позивачем факти і, отже, чи обґрунтовані твердження позивача.

в) *An elisa*. Якщо твердження позивача доведені, то необхідно докладно зупинитися на аргументах захисту відповідача і його доказах. Зокрема, тут потрібно перевірити, чи заявляються, незважаючи на успішне доведення з боку позивача, заперечення відповідачем, які розвіюють твердження позивача.

г) *Пропозиція рішення*. Реляція і вотум повинні завершуватися пропозицією референтом щодо вирішення» [3, с. 1158-1159]. Для цілей цієї статті можна узагальнено сказати, що реляція може складатися із історії судового процесу в ш.с.

(пп. 1-3), експертного висновку (вотуму) (п. 4а-с) (далі: експертний висновок (вотум)) і проєкту судового рішення (децизії) (п. 4d) (докладніше про різні структурні типи реляції див. [4]). Нас далі буде цікавити тільки експертний висновок (вотум), оскільки складання проєкту судового рішення може розглядатися поза рамками реляційної техніки, а саме в межах децизійної техніки, результатом емансипації від якої є так званий судовий стиль опрацювання правової справи [15, с. 19] (далі: судовий стиль). Що стосується історії судового процесу, то вона в наші дні хоч і є складовою частиною реляційної техніки, проте нас цікавити далі не буде, оскільки вона не стосується питання про матеріально-правову емансипацію реляційної техніки. Отже, далі в рамках дослідження матеріально-правової емансипації реляційної техніки йтиметься тільки про проблематику складання експертного висновку (вотуму).

Експертний стиль, як видно вже з його назви, цілком концентрується на складанні такого документа, як експертний висновок (далі: власне експертний висновок). Тому відразу виникає питання, як співвідносяться експертний висновок в реляційній техніці і в експертному стилі? Відповідь на це питання є водночас одним із варіантів відповіді на питання про те, що таке матеріально-правова емансипація реляційної техніки. Отже, в чому подібні і чим відрізняються два типи експертного висновку?

Так, експертний висновок (вотум) є набагато складнішим, оскільки він містить розв'язання, поряд з методологічними проблемами, як процесуальних, так і матеріально-правових питань (у формі аналізу обґрунтованості позову [9, с. 119–165] на противагу аналізу його допустимості та деяких інших питань [9, с. 102–165]), тоді як власне експертний висновок в експертному стилі принципово обмежується матеріально-правовими (і методологічними) питаннями. Експертний висновок (вотум) складається до того ж з використанням процесуальної форми викладу відповідного матеріалу, а власне експертний висновок послуговується тільки матеріально-правовою формою. Це проявляє себе дуже наочно в тому, що у власне експертному висновку відсутня процесуально-правова термінологія [7, с. 272–279], а в експертному висновку (вотумі) вона, навпаки, переважає [9, с. 452–460]. Така формальна відмінність доповнюється субстанціональною і процедуральною, якщо скористатися розрізненням і термінами із теорії юридичної аргументації Р. Алексі, відмінностями.

Так, до процедуральних відмінностей можна віднести те, що експертний висновок (вотум) складається в процесі постуніверситетського стажування в суді (чи інших інституціях), а експертний висновок готується студентами в університеті.

Найбільш цікавою є субстанціональна відмінність, яка полягає в тому, що відношення часткової трансформації реляційної техніки і генезису та еволюції експертного стилю можна показати як відношення відповідно двох латинських формул, а саме: для реляційної техніки – *actio an sit fundata, an sit probata, an sit ex ceptione elisa* (позов, чи виник, чи доведений, чи є заперечення?), яку знав і Г. Даубеншпек [8, с. 92], автор стандартного посібника з реляційної техніки, і для експертного стилю – *actio an sit fundata, an sit negata, an sit ex ceptione elisa* (право вимоги, чи виникло, чи абсолютно заперечено, чи відносно заперечено?), яку, як здається, хоч

і можна знайти тільки в посібнику з цивільного права Я. Шаппа [16, с. 51], проте про неї слід сказати, що вона може претендувати на універсальне значення і до того ж появилася пізніше і явно на основі першої формули.

Саме подібності експертного висновку (вотуму) і власне експертного висновку свідчать про відношення емансипації між ними. Так, відмітимо, що експертний стиль починає формуватися тоді, коли для цього настали інституціональні і неінституціональні умови. Так, до перших належить те, що в німецькому ЦК існує легальний поділ на три типи правових основних норм: правообґрунтувальні норми, або правезі (*Anspruch*), а також абсолютні правозаперечні норми, або відведення (*Einwendung*) і відносні правозаперечні норми, або заперечення (у в.с.) (*Einrede*). Саме цей поділ, який може узагальнено стосуватися й інших галузей права, і є тим фактором, що об'єднує сьогодні реляційну техніку і експертний стиль і дозволяє говорити про відношення емансипації, тобто про самостійність експертного стилю, з одного боку, і його генетичний зв'язок з реляційною технікою, з іншого. В наші дні експертний висновок (вотум) і власне експертний висновок, по суті, нічим не відрізняються в тій частині, де йдеться про матеріально-правове обґрунтування правового рішення. Якщо замінити процесуально-правову форму викладу відповідного матеріалу на матеріально-правову форму і скоротити за рахунок чисто процесуально-правового матеріалу, то ми отримаємо із експертного висновку (вотуму) власне експертний висновок. Тому далі нас цікавитиме тільки експертний стиль і власне експертний висновок в світлі того внеску, який такий стиль як результат матеріально-правової емансипації реляційної техніки може зробити в осмислення регулятивної і конститутивної ідеї права. Під ідею права ми будемо розуміти при цьому конкретизацію відношення принципу справедливості і принципу правової певності, відволікаючись від можливих інших складових (доцільність (Г. Радбрух), правовий мир тощо)

Що стосується питання про регулятивну ідею, то за таку ідею нами обрано ідею обґрунтовності права як проблему можливої обґрунтованості правового рішення, що дозволяє показати, як можна здійснити оптимізацію двох функцій (реляційної техніки і) експертного стилю, а саме функцій пошуку і викладу правильного правового рішення.

Регулятивна ідея розуміється нами в сенсі І. Канта, а саме як: «принцип розуму, який, як *правило*, постулює те, що саме нами повинно бути зроблено в регресі, а *не антиципує* те, що саме собою дається в об'єкті до всякого регресу. Тому я його називаю *регулятивним* принципом розуму» [11, с. 35], тобто як певний ідеальний орієнтир або мета, до якого (якої) потрібно постійно наближатися (апроксимативний характер регулятивності). Конститутивна ідея – це не що, як кроки в напрямку цього орієнтира (мети), або, менш образно, певний інструментарій, який потрібно використовувати для оптимального втілення в життя регулятивної ідеї.

Обґрунтовність права не слід плутати із його обґрунтованістю, оскільки відношення між ними аналогічне відношенню між дійсністю і можливістю: так само як можна логічно строго переходити від дійсності, тобто від того, що є, до можливості, тобто до того, що може бути, але не навпаки, так само можна переходити від обґрунтованості до обґрунтовності, але не навпаки. Це дозволяє дослідити

питання про обґрунтованість права (правового рішення) з двох точок зору: інституціональної і неінституціональної. Питання про неінституціональне пояснення обґрунтованості цікаве в чисто філософсько- чи теоретико-правовому аспекті, тому воно прямо не стосується ні реляційної техніки, ні експертного стилю. Власне можливість в рамках цієї техніки чи стилю постійно наближатися до ідеалу правильного обґрунтування правового рішення і може свідчити про інституціональне пояснення регулятивної ідеї права. Отже, слід показати, що реляційна техніка (у відповідній матеріально-правовій частині і/або) експертний стиль здатні надавати правильні правові рішення.

При цьому саме тут ми натрапляємо на проблему, що правильне правове рішення потрібно і шукати, і викладати. Тому виникає питання, чи здатний експертний стиль як частковий репрезентант реляційної техніки вирішити ці проблеми взагалі, чи він обмежується тільки однією із них? Експертний стиль являє собою фіксовану схему викладу відповідного нормативного (і фактичного) матеріалу, який (виклад) розпочинається із припущення про бажаний правовий наслідок, після цього аналізується застосування згаданих вище основних правових норм, разом з допоміжними нормами, в послідовності фундація, негація, ексцепція, тобто за формулою із підручника Я. Шаппа, і завершується чіткою відповіддю на питання про те, чи вдалим було згадане припущення, наприклад, такою, що кредитор (не тільки міг би мати, але й) має або не має до боржника право вимоги щодо сплати штрафу на підставі відповідної статті ЦК України чи Німеччини. Отже, експертний стиль (і реляційна техніка) може (можуть) виконувати функцію викладу правового рішення, тобто функцію демонстрації правильного (обґрунтованого) правового рішення. Що стосується пошуку такого рішення, то, на наш погляд, ні експертний стиль, ні реляційна техніка таку функцію виконати не можуть, оскільки мислити *тільки* за строго фіксованими правилами не тільки важко, але й, на нашу думку, практично неможливо. Водночас і в такому разі експертний стиль і реляційна техніка можуть мати високе евристичне значення.

Якщо ми приєднаємося до тих авторів (Ю. Габермас, Р. Алексі та ін.), хто позитивно неінституціонально, тобто в цілому і загалом, відповідає на питання про можливість обґрунтування права (правового рішення), на противагу тим авторам, хто заперечує раціональну (когнітивну) можливість обґрунтування, то використання реляційної техніки і експертного стилю якраз і свідчить про те, що не тільки на абстрактному і неінституціалізованому, але й на конкретному і інституціалізованому (в Німеччині і, можливо, колись в Україні) рівні обґрунтованість, а, отже, і обґрунтованість права є тією регулятивною ідеєю, яка має стимулювати бажання скористатися іноземним методологічними надбаннями і в Україні.

Таким чином, реляційна техніка і експертний стиль належним чином виконують тільки функцію викладу, але не функцію пошуку правильного (обґрунтованого, раціонального) правового рішення. Водночас існування регулятивної ідеї, тобто певного орієнтира (мети), може бути стимулом для рецепції, адаптації і розвитку (реляційної техніки і) експертного стилю в Україні, проте ще не говорить про те, як цю ідею можна втілити в життя, а також про те, наскільки ця ідея є сьогодні досяжною в Німеччині, Відповідь на це питання можна отримати в процесі

аналізу конститутивної ідеї права, тобто власне питання про те, як технічно може бути досягнута і викладена реалізація принципу справедливості і принципу правової певності в конкретній справі.

Тож, що стосується питання про конститутивну ідею права у її співвідношенні з відповідною емансипацією від реляційної техніки, то слід зауважити, що відношення принципу справедливості і принципу правової певності аналогічне, по суті, з відношенням ідеального і реального в теорії юридичної аргументації Р. Алексі [17, с. 389–396], яке конкретизується ним двома тісно пов'язаними з ними способами, а саме за допомогою, по-перше, поділу норм на правила і принципи, а, по-друге, з його ж поділом форм застосування права на субсумцію і зважування. На основі цих поділів можна показати як можна оптимально (якнайкраще) реалізувати в експертному стилі регулятивну ідею (ідею обґрунтовності (викладу) правового рішення).

Так, Р. Алексі пише, що базисом його теорії правової системи як системи норм є розрізнення правил і принципів. Правила і принципи розрізняються тим, що принципи є *веліннями оптимізації*, тоді як правила мають характер *дефінітивних велень*. Як веління оптимізації принципи є нормами, які велють, щоб дещо було реалізовано відносно правових і фактичних можливостей якомога вищою мірою. Це означає, що вони можуть бути виконані в різному ступені і що велена міра їхнього виконання залежить не тільки від фактичних, але й від правових можливостей, які визначаються, крім за допомоги правил, істотно за допомоги зворотних принципів. Останнє імплікує те, що принципи є здатними до зважування і (його) потребують. Зважування є характерною для принципів формою правозастосування. Всупереч цьому правила є нормами, які завжди тільки або можуть бути виконані, або не виконані. Якщо правило чинне і застосовне, то тоді велено робити точно те, що воно вимагає, не більше і не менше. Правила містять в цьому сенсі запровадження у просторі фактично і юридично можливого. Вони не є ні здатними до зважування, ні такими, що його потребують. Характерною для них формою правозастосування є субсумція [11, с. 39–40].

Аналіз стандартної чи гідної уваги літератури з реляційної техніки (Г. Даубеншпек, В. Шушке та ін.) або експертного стилю (П. Катко та ін.) дозволяє стверджувати, що ця техніка і цей стиль орієнтуються переважно, якщо не винятково, на аналіз правил і субсумцію в сенсі Р. Алексі. Водночас увага принципам і зважуванню в них практично не приділяється. Тому найпершою проблемою, яку потрібно розв'язати в процесі рецепції, адаптації і розвитку експертного стилю і реляційної техніки в Україні, є питання про включення (інклюзію) до них принципів і зважування, що можливо тільки тоді, коли філософія права і теорія права разом належним чином підійдуть до аналізу правил і принципів, субсумції і зважування в сенсі Р. Алексі.

Висновки. Можна стверджувати, що експліковані вище положення готують належне підґрунтя для рецепції, адаптації і розвитку в Україні експертного стилю як результату матеріально-правової емансипації реляційної техніки. Так, зокрема, це твердження ґрунтується на таких висновках:

1. Експертний стиль справді є результатом матеріально-правової емансипації реляційної техніки, тобто, з одного боку, він розвивається самостійно і паралельно до реляційної техніки, а, з іншого, існує генетичний зв'язок між експертним стилем і реляційною технікою. Перше підтверджується, зокрема, використанням

і там, і там поділу основних норм на три типи та однією й тією самою послідовністю їхнього застосування, а саме: правообґрунтовальні норми, абсолютні заперечення, відносні заперечення; а друге тим, що експертний стиль – це не що, як абстрагована частина такої стадії складання реляції, як аналіз обґрунтованості позовної вимоги.

2. Обґрунтовність права (правового рішення) як його регулятивна ідея може бути підтверджена на інституціональному рівні (в Німеччині і, можливо, в Україні) тим, що якраз існують такі феномени як реляційна техніка і експертний стиль, оскільки їхня сутність якраз і полягає в тому, щоб принаймні викладу правильного правового рішення надати належну форму, тобто належно обґрунтувати таке рішення.

3. Поділ норм на правила і принципи, а також форм застосування права на субсумцію і зважування в сенсі Р. Алексі дозволяє виявити слабке місце сучасного стану в розвитку експертного стилю, а саме недостатню увагу до застосування принципів у формі зважування.

4. Подальшим напрямком дослідження якраз і може стати докладний розгляд питання, як можуть принципи і зважування бути застосовувані в рамках реляційної техніки і експертного стилю. Крім того, варто звернути увагу на відношення експертного стилю і судового стилю.

Література

1. Stuckenberg C.-F. Der juristische Gutachtenstil als cartesische Methode. Georg Freund et. al. (Hrsg.): *Grundlagen und Dogmatik des gesamten Strafrechtssystems. FS für W. Frisch*. Duncker & Humblot, Berlin, 2013. S. 165–186.

2. Windscheid B. Die Actio des römischen Civilrechts, vom Standpunkte des heutigen Rechts. Düsseldorf : Buddeus, 1856. IV, 238 s.

3. Ranieri F. Relationstechnik. Ueding G. *Historisches Wörterbuch der Rhetorik*, Bd. 7: Pos-Rhet. Tübingen : Max Niemeyer, 2005. S. 1157–1161.

4. Schneider E. Ein Schema zum Aufbau der Relation. *JuristenZeitung*, 19. Jahrg., Nr. 23/24 (11. Dezember 1964), S. 755–758.

5. Майданик Р. А. Методика вирішення юридичного казусу в приватному праві Німеччини та України. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2014. Т. 155. С. 52–58.

6. Трутьєв В. В. Експертний стиль опрацювання цивільної справи: німецький приклад та його пояснення. *Науковий вісник Чернівецького університету : Зб. наук. праць*. Вип. 628. Правознавство, 2012. С. 87–89.

7. Katko P. Bürgerliches Recht : schnell erfaßt. 6., überarb. und aktualisierte Aufl. Berlin [u.a.] : Springer, 2006. 323 s.

8. Daubenspeck H. Referat, Votum und Urtheil. Eine Anleitung für praktische Juristen im Vorbereitungsdienst. 9., verm. u. verb. Aufl. Berlin : Vahlen, 1905. VI, 316 s.

9. Schuschke W. Zivilrechtliche Arbeitstechnik im Assessorexamen : Bericht, Votum, Urteil, Aktenvortrag. 35., neu bearb. Aufl. auf Grundlage des 1884 von Hermann Daubenspeck begr. und in der Folge von Paul Sattelmacher, Paul Lüttig, Gerhard Beyer und Wilhelm Sirp bearb. Werkes. München : Vahlen, 2013. XXII, 492 s.

10. Gussek L. Zu Relation und Rationalität richterlichen Entscheidens 125 Jahre Daubenspeck-Sattelmacher: Bericht, Gutachten und Urteil. *Festschrift für Ulrich Spellenberg: Zum 70. Geburtstag*. München, 2010. S. 83–98.

11. Alexy R. Idee und Struktur eines vernünftigen Rechtssystems. *Rechts- und Sozialphilosophie in Deutschland heute*. Stuttgart : Steiner, 1991. S. 30–44.

12. Alexy R. On Balancing and Subsumption. A Structural Comparison. *Ratio Juris* 16 (2003). S. 433–449.

13. Alexy R. Die logische Analyse juristischer Entscheidungen. Alexy R. *Elemente einer juristischen Begründungslehre*. Baden-Baden : Nomos Verl.-Ges., 2003. S. 9–35.

14. Alexy R. *Theorie der juristischen Argumentation. Die Theorie des rationalen Diskurses als Theorie der juristischen Begründung*. 2. Aufl. Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1991. 435 s.
15. Fenger H. *Zivilprozeßrecht: Schnell erfasst*. Berlin [u.a.] : Springer, 2001. 197 S.
16. Шап Я. Система германского гражданского права : учебник. Москва : Междунар. отношения, 2006. 360 с.
17. Alexy R. Die Doppelnatur des Rechts. *Der Staat*. 2011. Bd. 50. № 3. S. 389–404.

Анотація

Степенюк О. Г. Матеріально-правова емансипація реляційної техніки: регулятивна і конститутивна ідея. – Стаття.

У статті йдеться про експертний стиль опрацювання правової справи (ЕС) як результат матеріально-правової емансипації реляційної техніки як такої (РТ), тобто відомого більш ніж 500 років мистецтва складання реляції (колись документа, який готував суддя-доповідач при колегіальному розгляді судової справи вищим судом в Німеччині (Франції чи Італії) під час існування письмового судового процесу), аналіз якої (емансипації) здійснений під кутом регулятивної і конститутивної ідеї в сенсі І. Канта.

Мета статті – визначити належну нормотеоретичну і методологічну мету і інструментарій для рецепції, адаптації і розвитку в Україні експертного стилю як результату матеріально-правової емансипації реляційної техніки як такої.

Кроками на шляху до цієї мети є відповіді на питання: а) що докладніше являє собою матеріально-правова емансипація РТ, б) яка регулятивна ідея найкраще підходить для оптимізації функцій (такої техніки і) ЕС, в) яка конститутивна ідея дозволяє ближче підійти до втілення в життя такої регулятивної ідеї.

Що стосується першого питання, то матеріально-правова емансипація РТ експлікується через її результат, тобто за допомогою ЕС. Показано, що РТ і ЕС відрізняються передусім тим, що РТ має комплексний (процесуально-правовий і матеріально-правовий, а також методологічний) характер, а ЕС – тільки матеріально-правовий (і методологічний) характер, причому РТ використовує процесуальну форму викладу відповідного матеріалу, а ЕС – матеріально-правову. Відношення часткової трансформації РТ і генезису та еволюції ЕС показано як відношення відповідно двох латинських формул, а саме: *actio an sit fundata, an sit probata, an sit exsertione elisa* (позов, чи виник, чи доведений, чи є заперечення?), яку знав і Г. Даубеншпек, автор стандартного посібника з РТ, і *actio an sit fundata, an sit negata, an sit exsertione elisa* (право вимоги, чи виникло, чи абсолютно заперечено, чи відносно заперечено?), яка появилася пізніше і явно на основі першої формули.

Що стосується другого питання, то за регулятивну ідею обрано ідею обґрунтовності права або (можливості обґрунтування) правового рішення і показано, як можна здійснити оптимізацію двох функцій (РТ і) ЕС, а саме функцій пошуку і викладу правильного правового рішення. Показано, що (РТ і) ЕС належним чином виконують тільки останню функцію, а перша функція має лише евристичний характер.

Що стосується третього питання, то конститутивними ідеями у статті вважаються, по-перше, поділ норм на правила і принципи в сенсі Р. Алексі, а також його ж поділ форм застосування права на субсумцію і зважування. Відзначено, як ці два тісно поєднані поділи допомагають оптимально (якнайкраще) реалізувати в ЕС регулятивну ідею (ідею обґрунтовності (викладу) правового рішення).

Загалом стверджується, що експліковані вище положення готують належне підґрунтя для рецепції, адаптації і розвитку в Україні ЕС як результату матеріально-правової емансипації РТ.

Ключові слова: експертний стиль, правила і принципи, субсумція і зважування, юридична методологія, філософія права.

Summary

Stepeniuk O. G. Substantive-Legal Emancipation of Relational Technology: Regulatory and Constitutive Ideas. – Article.

The article under studies deals with the issue of the expert style of processing a legal case (ES), which arises as the result of the substantive-legal emancipation of relational technology (RT). The latter term has been known for more than 500 years and may be referred to as the art of drawing up a relation (once a document compiled by a judge-rapporteur during the collegial consideration of a court case by a higher court in Germany, France or Italy at the times of a written trial). The analysis of the substantive-legal emancipation has been carried out in terms of I. Kant's regulatory and constitutive ideas.

The purpose of the article is to determine the proper normative-theoretical objectives and tools for reception, adaptation, and development in Ukraine of the expert style as a result of the substantive-legal

emancipation of relational technology as such.

In order to achieve the above goal, it is important to give answers to the following questions: a) what is exactly the substantive-legal emancipation of RT? b) which regulatory idea better suits the optimization of the ES functions? c) which constitutive idea allows to come closer to the implementation of such a regulatory idea?

With regard to the first question, it is essential to point out that the substantive-legal emancipation of RT is explicated through its results, i.e. by means of ES. The article indicates that RT and ES differ primarily in the fact that RT is of comprehensive (procedural-legal, substantive-legal, and methodological) nature, whereas ES is only of substantive-legal (and, perhaps methodological) nature. At the same time, RT applies the procedural form of presentation of the respective material, while ES – the substantive-legal one. The correlation between the partial transformation of RT on the one hand, and the genesis and evolution of ES, on the other hand, has been presented as the correlation between the two Latin formulas, namely: *actio an sit fundata, an sit probata, an sit exceptione elisa* (claim, has it arisen, has it been proved, is there an objection?) and *actio an sit fundata, an sit negata, an sit exceptione elisa* (the right of claim, has it arisen, is it absolutely rejected, or is it relatively rejected?). The former formula was familiar to H. Daubenspeck, the author of the standard manual on RT, whereas the latter appeared much later and apparently relied on the former formula.

As to the second question, the article under discussion regards the concept of validity (the possibility of justification) law or of a legal decision as the regulatory idea of the substantive-legal emancipation of RT. It also shows how to optimize two functions of RT and ES, namely the functions of search and presentation of the correct legal decision. RT and ES properly perform only the latter function, while the first function is only of a heuristic character.

When it comes to the third question, it is important to emphasize that R. Alexy's division of norms into rules and principles, as well as his division of forms of application of law into subsumption and weighing are considered as the basic constitutive idea of the substantive-legal emancipation of RT. It has been shown in the article how these two closely related to one another divisions help implement in the best possible way the regulatory idea (the idea of validity of a legal decision).

In conclusion, the article claims that the above explicated provisions lay proper foundation for reception, adaptation, and development in Ukraine of the expert style as the substantive-legal emancipation of relational technology.

Key words: expert style, rules and principles, subsumption and weighing, juridical methodology, philosophy of law.